

Ohje: Tehtävät liittyvät oheiseen aineistoon. **Valitse viidestä tehtävästä kolme.** Tehtävät arvostellaan pistein 0–6. Vastausta kirjoittaessasi voit lähteä siitä, että lukija tuntee aineiston. Vastauksessa esitetyt havainnot, väitteet ja tulkinnat tulee kuitenkin perustella aineiston avulla. Vastauksen sopiva pituus on noin kaksi sivua. Aloita jokainen vastaus uudelta sivulta. **Anna kullekin vastauksellesi otsikko.** Merkitse otsikon eteen myös tehtävän numero. Vastausten tulee olla selvästi ja siististi kirjoitettuja, mutta niitä ei tarvitse kirjoittaa puhtaaksi kuulakynällä tai musteella.

Tehtävät

1. Aika on keskeinen kerronnan keino. Erittele tämän keinon käyttöä Ernest Hemingwayn novellissa *Vanhus sillankorvassa* (s. 2–3).
2. Suomen armeijan ylipäällikkö C. G. E. Mannerheim antoi armeijalle ja kansalle useita niin sanottuja päiväkäskyjä. *Ylipäällikön päiväkäsky N:o 34* (s. 4–5) julkaistiin talvisodan päätyttyä. Tutki päiväkäskyä esimerkkinä vaikuttavasta puheesta.
3. Vertaile Hemingwayn novellia (s. 2–3) ja *Ylipäällikön päiväkäskyä N:o 34* (s. 4–5). Miten niissä kuvataan menetyksiä?
4. Vertaile elämäkertateosten kansia (s. 6–7). Mitä markkinointiviestinnän keinoja niissä käytetään?
5. *Miten sanojen alkuperää tutkitaan* (s. 8) on Pasi Heikuran toimittaman radio-ohjelman *Aristoteleen kantapäätä* alkujuonto. Millä keinoilla Heikura pitää kuulijan tai lukijan mielenkiinnon yllä?

Aineisto

Ernest Hemingway: <i>Vanhus sillankorvassa</i> (novelli).....	2–3
Ylipäällikön päiväkäsky N:o 34 (puhe).....	4–5
Johanna Vesikallio: <i>Lillan – Elisabeth Rehnin epätavallinen elämä</i> (kannet).....	6
Eva Wahlström: <i>Rajoilla</i> (kannet).....	7
Pasi Heikura: <i>Miten sanojen alkuperää tutkitaan</i> (ote tietokirjasta).....	8

Huom.! Tekstien kieliasu on alkuperäisen julkaisun mukainen.

Vanhus sillankorvassa

Tien vierellä istui vanha mies terässankaiset silmälasit nenällään ja vaatteet yltä päältä tomussa. Joen yli vei ponttonisilta, ja sitä pitkin vieri vankkureita ja kuorma-autoja ja käveli miehiä, naisia ja lapsia, muulien kiskomat vankkurit nousivat hoipahdellen jyrkkää äyrästä ja sotilaat autoivat niitä vääntäen hartiavoimin pyörien puolapuita. Kuorma-autot jyristelivät omin voimin ylös ja jättivät muun jonon jälkeensä ja maalaiset tarpoivat tomussa nilkkojaan myöten. Mutta vanhus istui paikoillaan liikahtamatta. Hän oli liian nääntynyt jatkaakseen matkaa.

Minun tehtäväni oli mennä sillan yli, tutkia vastapäistä sillanpääasemaa ja ottaa selvää siitä, kuinka pitkälle vihollinen oli edennyt. Tein sen ja palasin takaisin siltaa pitkin. Vankkureita ei enää tullut likikään yhtä paljon kuin ennen ja jalankulkijoitakin oli vain muutama, mutta vanhus istui yhä aloillaan.

— Mistä kaukaa tulette? kysyin häneltä.

— San Carlosista, hän vastasi hymyillen.

San Carlos oli hänen syntymäkaupunkinsa, ja niin hän nautti saadessaan sanoa sen nimen julki ja tässä nautinnossaan hän hymyili.

— Hoidin siellä elukoita, hän täydensi.

— Vai niin, minä vastasin mutta en oikein ymmärtänyt.

— Niinpä niin, vanhus jatkoi, minä nähkääs hoitelin elukoita ja sen tähden viivyin. Lähdin viimeisenä San Carlosin kaupungista.

Hän ei ollut lammas- eikä karjapaimenen näköinen ja minä silmäilin hänen mustia tomuisia tamineitaan ja hänen harmaata tomuista naamaansa ja hänen terässankaisia silmälasiaan ja utelin:

— Mitä elukoita hoitelitte?

— Erilaisia elukoita, ukko vastasi ja pudisti päätään. — Täytyi jättää ne sinne, ei auttanut muu.

Katselin siltaa ja Ebro-joen suiston maisemia, jotka muistuttivat Afrikkaa, ja aprikoin kuinkahan kauan mahtaisi vielä kestää ennen kuin näkisimme vihollisen, ja kaiken aikaa minä heristin korviani kuullakseni ne ensimmäiset äänet, jotka kertovat ikuisesti mystillisestä tapahtumasta, taistelukosketuksesta, ja vanhus istui yhä paikoillaan.

— Mitä elukoita ne olivat? kysyin.

— Kolme niitä oli kaiken kaikkiaan, vanhus selitti. — Kaksi vuolta ja kissa ja lisäksi oli neljä paria kyyhkysiä.

— Ja teidän täytyi ne jättää? minä kysyin.

— Täytyi. Tykistön tähden. Kapteeni käski minun lähteä tykistön tähden.

— Eikö teillä ole perhettä? kysyin ja katselin sillan loitompaa päätä, missä viimeiset vankkurit, muutama enää, vierivät kiireesti alas äyrästä.

— Ei ole, hän vastasi, ei muuta kuin nämä elukat, jotka luettelin. Kissalla tietysti ei ole hätää. Kissa osaa pitää itsestään huolen, mutta en ymmärrä, kuinka muiden käy.

— Mikä on poliittinen kantanne? minä tiedustelin.

— Ei minulla minkäänmoista poliittista kantaa ole, vanhus vastasi. — Olen seitsemänkymmentäkuusivuotias. Nyt olen kävellyt kaksitoista kilometriä, enkä usko, että enää jaksan kauemmas.

— Ei tähän ole hyvä jäädä, sanoin. — Ellette pysty jatkamaan, on Tortosan tienhaarassa kuorma-autoja.

— Istun ja odotan tässä pienen aikaa, hän vastasi, ja sitten lähden. Minne ne kuorma-autot ovat menossa?

— Barcelonan suuntaan, vastasin.

— Siellä päin ei minulla ole tuttuja lainkaan, vanhus sanoi, mutta kiitoksia silti oikein paljon. Oikein paljon kiitoksia uudemman kerran.

Hän katsoi minuun ylen tyhjästi ja uupuneesti ja lisäsi sitten — hänen näet täytyi jakaa huolensa jonkun kanssa:

— Kissa kyllä pärjää, siihen minä luotan. Kissan vuoksi ei ole tarvis hätäillä. Mutta muut. Kuinka mahtaa käydä muille, mitä luulette?

— No, luultavasti nekin pärjäävät hyvin.

— Ihanko totta uskotte niin?

— Miksipä eivät pärjäisi, sanoin ja tähystelin vastakkaiselle rannalle, missä ei enää näkynyt karryjä.

— Mutta mitä ne osaavat tehdä tykistötulessa, kun kerran minunkin käs-kettiin lähteä tykistön tähden?

— Avasitteko kyyhkyshäkin? kysyin.

— Sen tein.

— Siinä tapauksessa kyyhkyset lentävät tiehensä.

— Niin, tietty lentävät. Mutta muut. Parasta on, ettei ajattele muita, vanhus sanoi.

— Teidän sijassanne lähtisin liikkeelle nyt, jos olette levännyt tarpeeksi, minä yllytin. — Nouskaa jaloillenne ja yrittäkää kävellä.

— Kiitoksia, ukko äännähti ja nousi seisomaan, huojahteli sivuittain ja istahti sitten taas tomuun.

— Hoitelin elukoita, hän virkkoi elottomasti, mutta ei enää puhunut minulle. — Hoitelin elukoita vain.

Minkäpä hänelle mahtoi. Oli pääsiäissunnuntai ja fasistit etenivät Ebroa kohden. Päivä oli pilvinen ja pilvikatto oli matalalla, joten viholliskoneet eivät olleet ilmassa. Muuta onnea kuin tämä ja se, että kissat pystyvät pitämään huolen itsestään, ei vanhuksella tässä maailmassa enää ikinä olisi.

Ernest Hemingway, *Klimandšaron lumet* (1938)
Suom. Kristiina Kivivuori ja Jouko Linturi (1958)

YLIPÄÄLLIKÖN PÄIVÄKÄSKY

N:o 34.

Suomen kunniakkaan armeijan sotilaat!

Rauha on solmittu maamme ja Neuvosto-Venäjän välillä, ankara rauha, joka on Neuvosto-Venäjälle luovuttanut melkeinpä jokaisen taistelukentän, millä Te olette vuodattaneet vertanne kaiken sen puolesta, mitä me pidämme kalliina ja pyhänä.

Te ette tahtoneet sotaa, Te rakastitte rauhaa, työtä ja kehitystä, mutta Teidät pakotettiin taisteluun, jossa olette tehneet suurtöitä, tekoja, jotka vuosisatoja tulevat loistamaan historian lehdillä.

Yli 15 000 Teistä, jotka lähditte kentälle, ei enää näe kotiansa, ja kuinka monet ovatkaan ainiaksi menettäneet työkykynsä. Mutta Te olette myös jakaneet kovia iskuja, ja kun nyt parisataatuhatta vihollistanne lepää hangessa tai tuijottaa särkynein katsein tähti-taivaallemme, ei syy ole Teidän. Te ette heitä vihanneet ettekä tahtoneet heille pahaa, vaan seurasitte sodan ankaraa lakia, tappaa tai kuolla itse.

Sotilaat!

Olen taistellut monilla tantereilla, mutta en ole vielä nähnyt vertaisianne sotureita. Olen ylpeä Teistä kuin olisitte omia lapsiani, yhtä ylpeä tunturien miehestä Pohjolassa kuin Pohjanmaan lakeuksien, Karjalan metsien, Savon kumpujen, Hämeen ja Satakunnan viljavien vainioiden, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen lauhjojen lehtojen pojista. Olen yhtä ylpeä uhrista, jonka tarjoaa tehdastyöläinen ja köyhän majan poika siinä kuin rikaskin.

Kiitän Teitä kaikkia, upseereita, aliupseereita ja miehistöä, mutta tahdon erikoisesti painostaa reserviupseereiden uhrautuvaa uljuutta, heidän velvollisuudentuntoaan ja etevyyttä, millä he ovat täyttäneet tehtävän, joka ei alkuaan ollut heidän. Niinpä on heidän uhrinsa prosenttimäärältään sodan korkein, mutta se on annettu ilolla ja horjumattomalla velvollisuudentunnolla.

Kiitän esikuntien upseereita heidän taidostaan ja uupumattomasta työstään, ja lopuksi kiitän lähimpiä apulaisiani, yleisesikunnan päällikköä ja päämajajoitusmestaria, armeijan komentajia, sekä armeijakuntien ja divisioonien komentajia, jotka usein ovat tehneet mahdollisesta mahdollisen.

Kiitän Suomen armeijaa, kaikkine aselajeineen, jotka jalossa kilpailussa ovat suorittaneet sankaritekoja sodan ensi päivästä saakka. Kiitän rohkeudesta, millä se on käynyt päin moninkerroin ylivoimaista vihollista, joka on ollut varustettu osittain tuntemattominkin asein, ja sitkeydestä, millä se on pureutunut jokaiseen tuumaan kotimaan kamaraa. Yli 1 500 venäläisen hyökkäysvaunun ja yli 700 lentokoneen tuhoaminen kertoo sankaritöistä, joita usein ovat suorittaneet yksityiset miehet.

Ilolla ja ylpeydellä ajattelen Suomen lottia ja heidän osuuttaan sodassa — heidän uhri-mieltään ja uupumatonta työtään eri aloilla, mikä on vapauttanut tuhansia miehiä tulilin-

joille. Heidän jalo henkensä on kannustanut ja tukenut armeijaa, jonka kiitollisuuden ja arvonannon he täysin ovat saavuttaneet.

Kunniapaikalla ovat myös sodan ankarana aikana seisoneet ne tuhannet työläiset, jotka, usein vapaaehtoisina, ilmahyökkäystenkin aikana ovat tehneet työtä koneittensa ääressä valmistaen armeijalle sen tarpeita, sekä ne, jotka herpaantumatta vihollisen tulella ovat työskennelleet asemien varustamisessa. Kiitän heitä isänmaan puolesta.

Huolimatta kaikesta rohkeudesta ja uhrimielestä on hallitus ollut pakotettu tekemään rauhan kovilla ehdoilla, mikä kuitenkin on selitettävissä.

Armeijamme oli pieni ja sen reservit ja kaaderit riittämättömiä. Ei oltu varustauduttu sotaan suurvaltaa vastaan. Urhoollisten sotilaittemme puolustaessa rajojamme oli ylivoimaisin ponnistuksin hankittava sitä mitä puuttui, oli rakennettava puolustuslinjoja, joita ei ollut, oli koetettava saada apua, jota ei tullut. Oli hankittava aseita ja varusteita aikana, jolloin kaikki maat kuumeisesti varustautuvat myrskyä vastaan, joka nyt vyöryy yli maailman. Teidän sankaritekonne ovat herättäneet ihailua yli maiden, mutta kolme ja puoli kuukautta kestäneen sodan jälkeen olemme edelleen melkein yksin. Emme ole saaneet enempää ulkomaista apua kuin kaksi vahvistettua pataljoonaa tykistöineen ja lentokoneineen rintamillamme, joilla omat miehemme taistelussa yötä päivää ilman vaihdon mahdollisuutta ovat saaneet ottaa vastaan yhä uusien vihollisvoimien hyökkäykset, ponnistaen ruumiilliset ja henkiset voimansa rajattomiin asti.

Kun tämän sodan historia kerran laaditaan, tulee maailma tuntemaan Teidän työnne.

Ilman aulista apua aseissa ja varusteissa, mitä Ruotsi ja Länsivallat meille ovat antaneet, olisi tähänastinen taistelumme ollut mahdoton vihollisen lukemattomia tykkejä, hyökkäysvaunuja ja lentokoneita vastaan.

Valitettavasti ei suuriarvoista lupausta avusta, minkä Länsivallat antoivat, voitu toteuttaa, kun naapurimme, itsestään huolehtien, kielsivät joukoilta oikeuden läpikulkuun.

Kuudentoista viikon veristen taistelujen jälkeen ilman yön ja päivän lepoa seisoo armeijamme vielä tänä päivänä voittamattomana vihollisen edessä, joka hirveistä tappioistaan huolimatta vain on kasvanut lukumäärältään, eikä kotirintamammekaan, missä lukemattomat ilmahyökkäykset ovat levittäneet kuolemaa ja kauhua naisten ja lapsien keskuudessa, ole horjunut. Poltetut kaupunkimme ja raunioitetut kylämme kaukana rintaman takana, vieläpä länsirajoillamme, ovat näkyviä todisteita tämän kansan kärsimyksistä kuluneina kuukausina.

Kohtalomme on kova, kun olemme pakotetut jättämään vieraalle rodulle, jolla on toinen maailmankatsomus ja toiset siveelliset arvot, maan, jota vuosisatoja hiellä ja vaivalla olemme viljelleet.

Mutta meidän on otettava kovat otteet voidaksemme siellä, mitä meillä on jäljellä, valmistaa kodin niille, jotka ovat tulleet kodittomiksi ja paremmat toimeentulomahdollisuudet kaikille, ja meidän tulee olla kuten ennenkin valmiina puolustamaan pienempää isänmaatamme samalla päättäväsyydellä ja voimalla, millä olemme puolustaneet jakamatonta isänmaatamme.

Meillä on ylpeä tietoisuus siitä, että meillä on historiallinen tehtävä, jonka me edelleen täytämme, länsimaisen sivistyksen suojaaminen, joka vuosisatoja on ollut meidän perintömme, mutta me tiedämme myös, että olemme viimeistä penniä myöten maksaneet velan, mikä meillä siltä länteen on ollut.

MANNERHEIM.

<<http://www.mannerheim.fi/>>. Luettu 15.1.2015.

Kirja vie teitä mukaan monen ilon ja surun kautta eteenpäin, matkoilleni YK-tehtäviin, sotatantterille, keskelle ihmisten pohjatonta häviötä. Se raottaa myös elämäni aviopuolisoni Oven kanssa – olimme yhdessä 53 vuotta.

Elisabeth Rehnin odotettu elämäkerta luo kuvan räiskyvästä ja rakastetusta naisesta, joka on kulkenut rohkeasti omaa tietään. ”En ole mikään pyhimys.”

Hymyilevän suomenruotsalaisen isoäitikuoren takaa paljastuu terävä, suorasanainen nainen. Elisabeth Rehniä ei voi säikäyttää hiljaiseksi, sen ovat oppineet niin sotarikollinen Slobodan Milošević kuin hänen oman puolueensa RKP:n miehet. Kriittisin palaute on kuitenkin tullut kotoa – perheessään ja parisuhteessaan Rehn on kohdannut myös vaikeuksia ja surua. ”Kirjasta ei tullut batskojen juttujen kokoelmaa. Minuakin on Siperia opettanut.”

Hän näytti, että naiset osaavat.

Etukannen kuva: Pekka Nieminen, takakannen kuva: SKOY • otava.fi • 99,1 • ISBN 978-951-21868-5

Johanna Vesikallio

Otava

Johanna Vesikallio

Lillan

Elisabeth Rehnin
epätavallinen elämä

”Nyrkkeilijänä itsetuntoni on perustunut siihen, että olen harjoitellut kovemmin kuin muut. Järjettömän paljon, järjettömän kovaa, järjettömän kauan.”

Positivisuudestaan tunnettu nyrkkeilijä Eva Wahlström paljastaa huippu-urheilun synkän puolen. *Rajoilla* on rehellinen kuvaus urheilija-arjesta ja valosta, joka lopulta voittaa pimeyden.

Keväällä 2007 Eva Wahlström hallitsee Suomen nais-nyrkkeilyä ja harjoittelee ääri rajoilla. Keho hälyttää, ja eräänä päivänä kehästä poistuu Suomen mestari, jonka jalat tuskin kantavat. Nyrkkeileminen on mahdotonta, mutta miten siitä voisi luopuakaan?

Pohjakosketus pakottaa katsomaan urheilua eri silmin. Kun oma lapsi syntyy ja valmentaja vaihtuu, keho ja ilo elpyvät. Eva siirtyy ammattikeihin ja voittaa 2012 Euroopan mestaruuden. Mutta pian tuskat palaavat, entistä musertavampina. Onko huippu-urheilun oltava hengen-vaarallista? Miksi itsensä räakkäämiseen jää koukkuun?

Eva Wahlström (s. 1980) nyrkkeili amatöörivuosinaan maailman huipulla. Ammattilaisena hän on hallitseva Euroopan mestari. Nyrkkeilyuran rinnalla hän opiskelee huonekalusuunnittelua.

ISBN 978-952-222-549-8
99.1, 79.183
www.finlit.fi/kirjat

EVA WAHLSTRÖM RAJOILLA

EVA WAHLSTRÖM

RAJOILLA

SIS

SIS

MITEN SANOJEN ALKUPERÄÄ TUTKITAAN

On aivan mahdollista puhua ja kirjoittaa koko elämänsä halki menestyksellä ilman, että pohtii, mistä vaikka sana *poika* tulee. Sehän muistuttaa kovasti ruotsin poikaa tarkoittavaa sanaa *pojke*, saattaa joku huomata sanoja käyttäessään, muttei ajattele asiaa sen enempää. Ruotsista on tullut kieleemme niin paljon sanoja, että ne muutamit, jotka alkavat sanan alkuperää tutkia, yllättyvät oppiessaan vaikka Kaisa Häkkisen Nykysuomen etymologisesta sanakirjasta, että sanalle *poika* löytyy vastineita useista sukukielistämme aina mordvaa, maria ja mansia myöten. Ruotsalaiset ovat siis napanneet *pojan* suomalaisilta, ällistelevät nämä harvat ahaa-elämyksensä äärellä!

Varmaan jokaisen teini-ikäisen elämään kuuluu kikattelu kaksimielisten sanojen *muna* ja *panna* kanssa. Nämä sukupolvesta toiseen toistuvat hämmästyttävän sitkeät kikattelut harmittavat ainakin näiden nuorten opettajia, mutta hermostuneesta kikattelusta huolimatta nuorista yleensä kehittyvät tolkun ihmisiä. Ani harva heistä alkaa miettiä *munaa* ja *panemista* niin paljoa, että alkaisivat tonkia sanojen alkuperää. Niinpä vain harva palkitaan sillä avartavalla havainnolla, että linnunmunaa merkitsevä sana *muna* on tuttu monille sukukielillemme vatjaa, enetsiä ja unkaria myöten, ja kaikilla sanaan liittyy ilmeisesti ikivanha kaksoismerkitys miehen peniksen kanssa. Kaisa Häkkisen tietoteos *Mistä sanat tulevat* paljastaa, että yksi suomalaissukuisen sanan *panna* lähivastineista on komin eli syrjäänin kielen sana *ponna*, joka tarkoittaa *sukupuoliyhteydessä olemista*. Koululaisten kikattelun syyt ovat siis yhtä arkaaista perua kuin Kalevala!

Etymologia on tieteenalana nuori. Vielä sata vuotta sitten sen suomalaisia harjoittajia haittasi korostunut ja kieroutunut kansallismielisyys, kun kielellemme etsittiin sukulaisia sivistyskielinä pidetyistä latinasta ja muinaisesta kreikasta. Kuuluisa esimerkki tästä on havainto siitä, miten kreikan sana *akkris* on suomeksi *sirkka* eli *akkris* takaperin.

Jo Raamatusta, Mooseksen ensimmäisestä kirjasta löytyy selitys sille, että ihmiset puhuvat erilaisia kieliä. Kaikki johtuu ihmisen ylemmydentunteesta, siitä että vedenpaisumuksen jälkeen ihmiset ajattelivat olevansa yhtä kyvykkäitä kuin Jumala ja alkoivat rakentaa Baabelin tornia, joka yltäisi taivaaseen saakka. Baabel eli Babylonia eli Babilu sijaitsi Irakissa nykyisen Al Hillahin kaupungin paikalla, jotakuinkin sata kilometriä Bagdadista etelään. Eikä tarvitse olla akkadian kielen einstein, jotta pystyy Wikipediasta lukemaan, että *bāb-ilū* tarkoittaa *Jumalan porttia*, ja se on tietysti käänös sumerinkieliestä nimestä Kadingirra. Asiaan tietysti kuuluu, että heprean kielessä *baabel* tarkoittaa sekaannusta. No Jumalahan joka tapauksessa suuttui ihmiselle, joka luuli yhteisvoimin olevansa näin suuri ja mahtava, ja ajoi ihmiset hajalleen eri puolille maailmaa puhumaan eri kieliä.

Taruahan tuo on mutta toisaalta Baabelin tornin rakentamisesta on löytynyt arkeologisissa tutkimuksissa todisteita. Ja tieteenkin mukaan ihmislaji on syntynyt yhdessä paikassa ja vaeltanut sitten sieltä maailman joka kolkkaan. Niinpä alunperin on varmaan ollut se yksi ainoa kielikin – onko se sitten ollut indoeurooppalainen kieli vai afroaasialainen kieli, siitä voimme keskustella lopun ikäämme.

Pasi Heikura, *Mistä puhumme kun puhumme jostain* (2013)